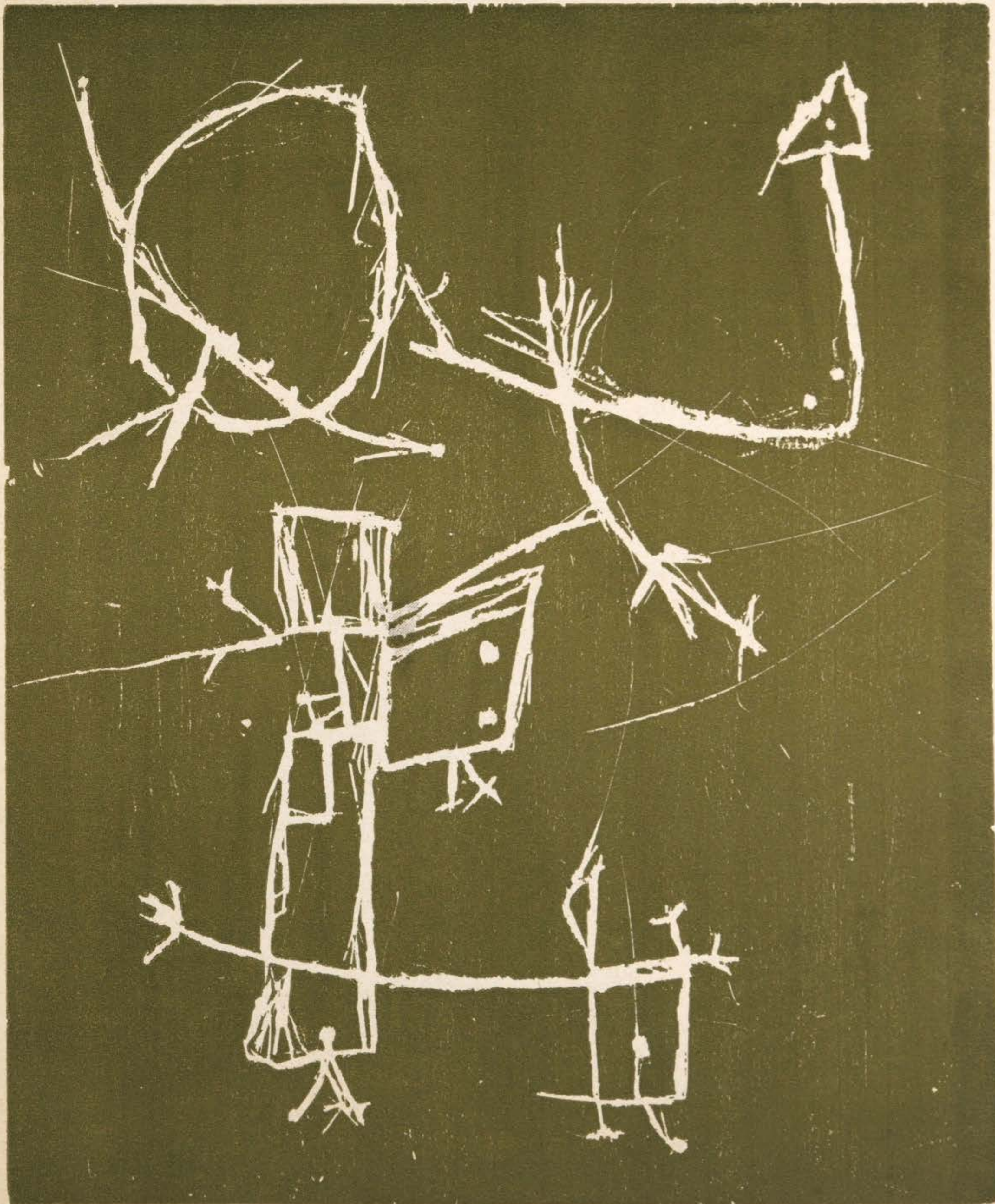


# REFLEX

ORGAAN VAN DE EXPERIMENTELE GROEP IN HOLLAND.



DE EXPERIMENTELE GROEP werd 16 Juli 1948 opgericht, ten einde bundelend te kunnen werken in de strijd van de kunstenaars tegen de verworden aesthetische opvattingen, die het groeien van een nieuwe creativiteit in de weg staan. Daarbij heeft de groep niet alleen het verlopen en burgerlijke naturalisme op het oog, maar eveneens de daaruit ontstane steriele abstracte aesthetiek en het pessimistische surrealisme. De groep werkt ten nauwste samen met gelijk gerichte groepen en artisten in Kopenhagen, Brussel, Parijs, Praag en Krakau.

Tot de groep behoren thans de schilders: Karel Appel, Eugène Brands, Corneille, Constant Nieuwenhuys, Jan Nieuwenhuys, Anton Rooskens en Theo Wolvekamp, en de dichters: Jan G. Elburg, Lucebert en Gerit Kouwenaar.

WORDT DONATEUR VAN DE EXPERIMENTELE GROEP.

BELANGSTELLENDE KUNNEN VOOR DE MINIMUM BIJDRAGE VAN f 10.— DONATEUR WORDEN. DONATEURS ONTVANGEN JAARLIJKS EEN ORIGINELE TEKENING IN PASSEPARTOÛT, EN EEN GRATIS ABONNEMENT OP HET ORGAAN „REFLEX“, DAT ONGEREGLD, MAAR OP ZIJN MINST VIER KEER PER JAAR ZAL VERSCHIJNEN.

STORTINGEN OP POSTREKENING No. 444970. TEN NAME VAN A. ROOSKENS, LAPLACESTRAAT 1, A'DAM-O. REDACTIE EN SECRETARIAAT: HENRI POLAKLAAN 25 - A'DAM-C.

De omslag van dit nummer werd gemaakt door Jacques Doucet (Frankrijk).

## Kroniek

- 9 Oct.—23 Oct. 1948 Expositie gouaches van Eugene Brands en Theo Wolvekamp bij kunstzaal Melchers, Amsterdam.
- 30 Oct.—13 Nov. Expositie van gouaches van Anton Rooskens en van objecten van Jan Nieuwenhuys bij Melchers.
- 14 Nov.—28 Nov. Expositie van tekeningen en keramieken van Appel, Corneille en Constant bij kunstzaal van Lier te Amsterdam.
- 5, 6 en 7 Nov. Internationale conferentie van het „centre de documentation sur l'art d'avant-garde“ te Parijs. Constant, Corneille en Appel vertegenwoordigen de E.G., Holland.
- 7 Nov.—21 Nov. De E.G. neemt deel aan een expositie van experimentele kunst bij Galerie Jean Bard, Parijs.
- 19 Nov.—6 Dec. Høststudstillinger te Kopenhagen. Deense deelnemers zijn: Ejler Bille, Asger Jorn, Carl Henning Pedersen, Else Alfelt, Erik Ortvad, Knud Nielsen, Tage Møllerup, Sonja Ferlov, Henry Heerup. Buitenlandse deelnemers: de Zuid-Afrikaan Mancoba, de IJslander Svavar Gudnason en de Hollanders Appel, Brands, Corneille, Constant, Rooskens, Jan Nieuwenhuys en Theo Wolvekamp.
- 14 Jan. 1949 Lezing over het werk der Exp. Groep door Eugène Brands voor de International Friendship League. De reeds in de pers aangekondigde expositie „De la chose à l'object“, in het Palais des beaux arts te Brussel, moest helaas reeds tweemaal om technische redenen worden uitgesteld, doch zal in ieder geval zo spoedig mogelijk doorgang vinden.

ATTENTIE!!

Wij willen er de lezers van REFLEX op wijzen, dat er nog enkele exemplaren van het eerste nummer à f 0.75 bij het secretariaat verkrijgbaar zijn. Het eerste nummer bevat een Manifest van de hand van Constant Nieuwenhuys, waarin de doelstellingen van de Exp. Groep worden uiteengezet. Verder o.a. een artikel van Eugène Brands „To the point“ en vier originele litho's van Corneille, Jan Nieuwenhuys, Karel Appel en van Constant.

# De conferentie van Parijs

Op de internationale conferentie van het „centre de documentation sur l'art d'avant-garde“, te Parijs, heeft de Experimentele groep niet nagelaten haar waarschuwend stem te laten horen tegen de formalistische neigingen die de na-oorlogse avant-garde bedreigen. Het overigens zeer interessante exposé van Jean Laude over „moyens et possibilités d'un théâtre d'avant-garde“ is het begin geweest van een discussie, die eigenlijk het ghele verloop van de conferentie gekenmerkt heeft. Van belang is echter dat deze discussie juist een buitengewoon levendig en bevruchtend karakter heeft gegeven aan de conferentie, en deze zonder twijfel voor alle deelnemers tot het uitgangspunt heeft gemaakt van een nieuwe bestudering van de huidige positie van de avant-garde. Dat uiteindelijk geen volledige overeenstemming werd bereikt tussen alle deelnemers pleit slechts voor de diepgaande wijze waarop alle vraagstukken zijn behandeld. Voor de E.G. is het echter een grote voldoening dat haar ideeën instemming hebben gevonden bij vertegenwoordigers van alle deelnemende landen, al hadden wij gaarne gezien dat zulks in de resolutie die in de slotzitting werd aangenomen tot uitdrukking was gekomen.

CONSTANT NIEUWENHUY.

Naast de conferentie over de vraagstukken van de avant-garde kunst werd in Parijs een tentoonstelling ingericht rondom de „Papiers collés“ van Max Bucaille, waar o.a. werk hing van Atlan, Appel, Corneille, Constant, Jorn, Mortensen, Passeron.

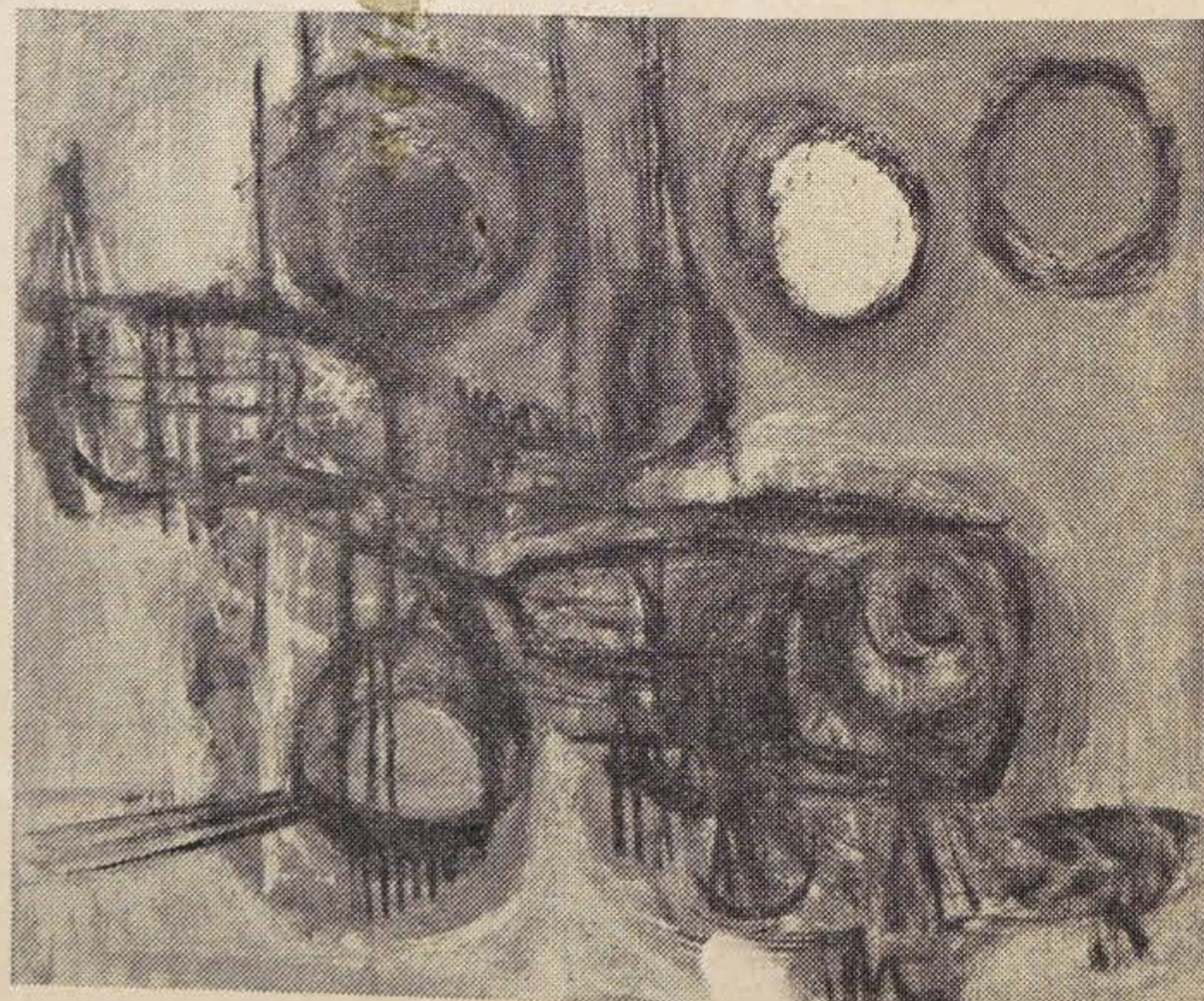
Op de openingsdag werden lantarenplaatjes van Bucaille vertoond, opgeluisterd door muziek van Michel Phillipot en een poëtische tekst van Jean Laude „Les malheurs d'è“, door de dichter zelf voorgedragen.

Op dezelfde avond werden er tevens gedichten gezegd van Noël Arnaud, Edouard Jjguer, Suzanne Allen, Jacques Kober.

De zaal was te klein voor alle belangstellenden: veel „beau monde“, new look, en vernissage jagers.

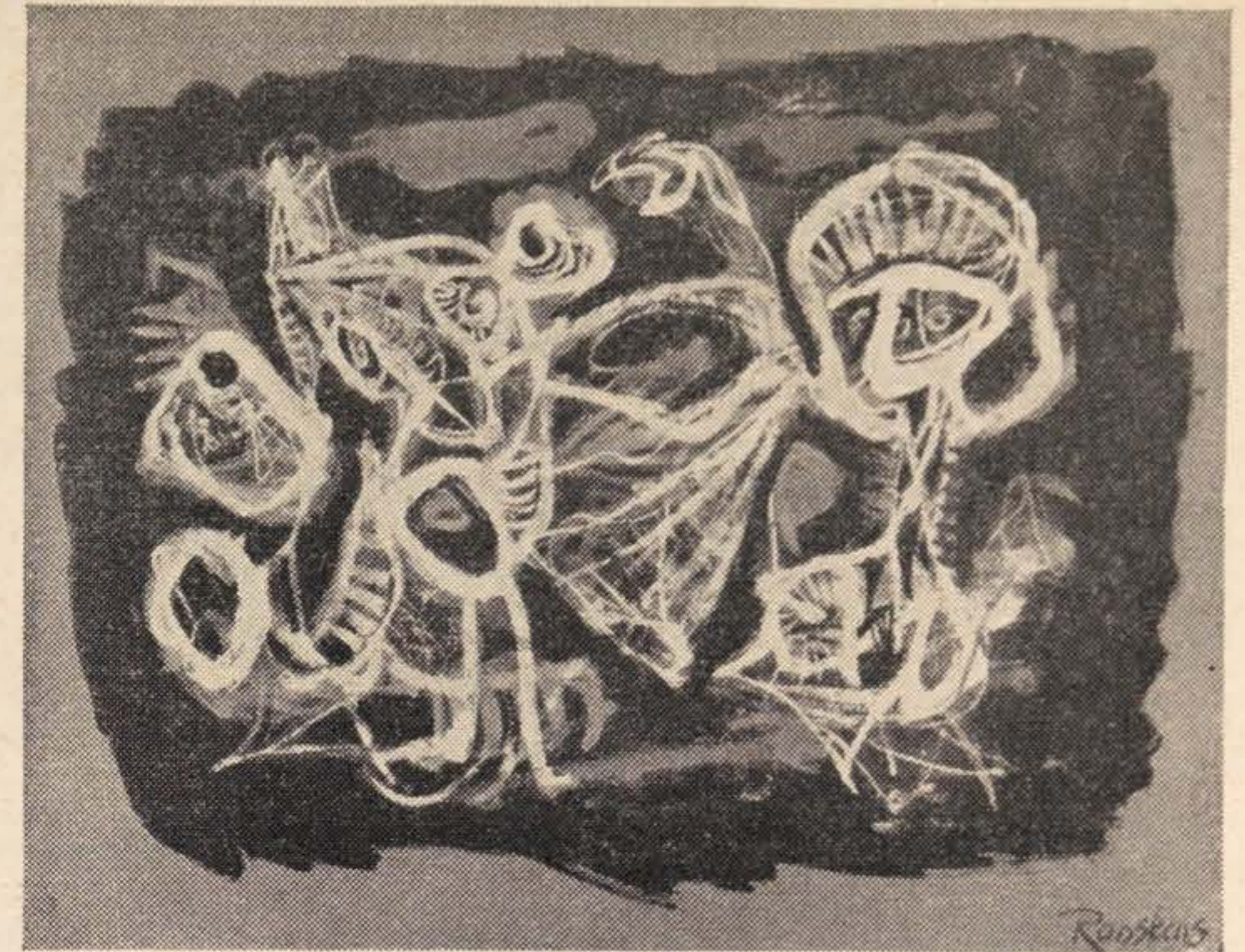
Tot ver na middernacht duurde de manifestatie, die na de officiële afloop een waardig slot vond in de gewelven van een van de oudste huisjes in de buurt van de Bastille.

CORNEILLE.



Theo Wolvekamp - schilderij (foto Melchers)





Anton Rooskens - „Vechtende vogels“  
(Gouache)  
(foto Melchers)

## Minnebrief aan onze gemartelde bruid *Indonesia*

Zondag 19 December 1948.

*zoete boeroeboedoer, je leende vrije voeten eens, — ik liep  
melattiepassen ik zag je ogen waren sawahnat, — ik lachte  
dan stond de rijst op van je nieuwe witte huid  
ik boog mij als het dansen als de ritusboog en diende als het suikerriet*

*toen met witte luchtapen de maan optrok heelal van legers  
en je dromen zuchten als de jungle, 's avonds zilvere harpijen  
de harpen van de spin over je ogen trilden van de tamarindeminaar  
waar zou hier wolf niet huilen van begeerte en de wanhoop  
het opgemaakte vuur als bedden voor asbesten vorst  
maar zelfs de maan beklom je niet ik zag hem stoeien met koraal en zee*

*ik met de maniakken modder en tin groef bunkers waanzin  
overal in spande egels om mijn kaak en bond speren op mijn tong  
ik wrong de slangen van mijn ingewanden in de louspeaker wouden  
ik trok de zieke helmen van de haatgeboorte niemand sneed, de kruiken kruit  
aan alle tapkasten van liverpool tot lissabon ik stikte mijn lippen goud  
en bij de slokken van de beurs ik goot het oliestroopgeboorde oostelijke bloed  
hier botert het hier botert het, de kruiden wekten onze buik nagelen op, het ruis'e  
gamallan . . . mijn huid huilde van je peper . . sarina der dessa*

*dacht je dat ons kruishout hout was lieve, pijn en wonder, ik s'EEK het trotyl op  
je ziet ik draag het handgranaat en gas, niet wit of zwart, niet puzzle, niet d.d.t.  
niet de nonnen van medicijnen, niet de knapen met het blonde doktersgeduld  
dacht je dat ik je zag liggen en voorbijging, snuivende je kruiden bosmasker  
en je lin'en stiptheid toewierp voor het opgaan en het neergaan van je akkers  
dacht je dat ik zon en maan was noord en zuid van weldoordachte witte meteoren  
en dat in mijn geheim een moederkoe uit noeste melk de wijsheid zong*

*sprongen en hinderlagen communiqué's*

*nog altijd bezit ik mijn witte en rode pennen waaruit de lotus en sikkelminnaar loopt  
melattiepassen naar de stolpen der liefste, neuriende handen voor het s'relen jakkel en kapok  
ik zit naakt en alleen in de kooien der armoede waarin mijn kameraden slapen*

wij zitten en wij slapen schuld koffie en kinine slapen en liepen wij tevreden  
af en aan af en aan wij zitten en wij slapen de slaapmutsen 8 uren werkdag

als jij nu met de geranselde zij-deuren torso worstelt voor onze deur  
en je stem loopt blaren op onze trap en je ogen staan als kelders op  
en de ratten van ons knagen rennen door je scherven hals  
en je heft de bommenkraters busten rokende vulkanen op onze spreij en schrijftafels  
en je met sperrvuur pneumatische boren gevilde zilveren longen gillen ons: zalj ons  
zalj ons en de geblakerde slapen kreten ruine haschischgassende schuilkelder heupen  
en je wrikt nog wrikt nog met de soebatten tools, de vreemde de vreemde ons dicht spijkeren provincien  
zullen wij zwijgen, doen wij onze kaden wennen, battle-dress bootsen onze tong

ik ben vol van de karkassen honger en dorst en men strijkt mij met de kraaien op  
men heeft mij hol gemaakt met het blazen nieuwsblad en journaal  
zie ik tel de wind van mijn slechte huizen  
niets is goedkoper dan als zaagsel te sterven  
en ik wilde geslagen liggen als het grint naast mijn verdorde voeten

maar nu roepen java en sumatra minnaar dichtermannaar  
nu roepen zij mijnwerkerminnaar asbakkenmannenminnaar  
metaalbewerkerminnaar, zij roepen mijn kameraden minnaar

hoor onze kinderbedden met ons en onze minnebrieven vliegen antwoord  
en onze vrouwen dringen ons voor de vensters naar het oosten — glimlachen en huilen —

wij worden niet anders meer dan haar geramijde plantages  
de koeliebellen mennens ons, wij gorgelen de laarzen wandaden stikkende  
overal bekt ons de dwangbuizen tanks en kampen aetherkappen  
en men sluipt dwars door onze ruggen bajonetten aanzettende  
zij zal dus liggen met ons opstaan puin en gekruimeld  
geen kameel en geen dok bestijgen zullen wij de buffelbrullen  
met de melaatsen en de leprozen garten ziekten opsteken  
en de vlammen en het rood en als de tuimel liefstewraken  
het geweld der moer uit de holen jongen op het vizier van recht zetten  
en de dammen bonzende opstand beton en de kranen bezetenheid niet sussen  
niet blussen de sperwers gal van afschuw  
het verzet der gekwelde arenaleeuwen aanroepen  
de list van slangen lenen en de haat der kamponghanen  
de ongehoorzaamheid van je rubber  
de ironie van je muskieten  
de moed van de moesson  
bliksem en hitte

ik ben de bruidegom zoete boeroeboedoer  
hoeveel wreekt de bruidegom de bruid  
als op java plassen bloed zij stuiptrekt  
uitbuiters hun buit haar ogen oesters inslaan en uitzuigen?

## Jan G. Elburg

### ontving Jan Campert-prijs

De dichter Jan G. Elburg heeft kortelings het genoegen gesmaakt voor zijn episch gedicht „Klein T(er)reurspel” de Jan Campert-prijs te ontvangen. Deze prijs groot f 500.— was uitgeschreven door de Jan Campertstichting te 's Gravenhage voor poëzie of een essay van een auteur, niet ouder dan dertig jaar, die zich in het verzet heeft onderscheiden. „Klein T(er)reurspel”, dat in 1946 bij de Bezige Bij verscheen, werd in de hongerwinter geschreven en opgedragen aan twee van Elburgs K.P.-kameraden.

Wij willen niet verzuimen onze lezers van dit heugelijk feit in kennis te stellen (voor zover zij het nog niet uit dagbladders vernamen) en grijpen tevens de gelegenheid aan onze medewerker Elburg nog eens vanaf deze plaats namens de Experimentele Groep met zijn verdiend succes geluk te wensen!

LUCEBERT

## SÉMINAIRE DES ARTS

Rue Ravenstein  
Bruxelles  
(Second étage, ronde)

Le groupe surréaliste-révolutionnaire  
adhérent à COBRA présente

## LA FIN ET LES MOYENS

Exposition expérimentale de tableaux,  
dessins, objets

Angleterre - Belgique - Danemark  
France - Hollande

Vernissage le 19 Mars 1949

S'adresser pour le catalogue à Cobra, 32 rue des Eperonniers Bruxelles

# Cultuur en contra-cultuur

door Constant Nieuwenhuys

Wij leven in een maatschappij, waarin de menselijke behoeften en hun bevrediging de vorm aannemen van vraagstukken: wij leven in een problematische maatschappij. Op praktisch ieder gebied van het leven, van het samenleven, kennen wij zulk een vraagstuk. Men wordt beziggehouden door het sexuele vraagstuk, het godsdienstvraagstuk, het economische vraagstuk, het rasenvraagstuk, het vraagstuk van de kunst. Want ook de kunst in onze cultuur, hoezeer zij dat soms tracht te verbloemen, is een probleem, en een onoplosbaar probleem.

Door velen wordt dit problematische karakter beschouwd als iets natuurlijk, als een noodzakelijk en onvermijdelijk gevolg van de menselijke aard, die wordt verklaard als een dualistisch samengaan van twee tegenstrijdige factoren. De idealistische filosofieën en ideologieën zijn inderdaad alle gebaseerd op het dualisme van vorm en inhoud, dat zich voordoet in allerlei gedaanten: materie en geest, gedachte en gevoel, uiterlijk en innerlijk, objectief en subjectief, actief en passief. Dit onverzoebaar dualisme, dat aan de problematiek van onze cultuur ten grondslag ligt, heeft, de gehele ontwikkeling van het individualisme door, het karakter van de menselijke uitingswijze bepaald. Het naturalisme als artistieke uitingsvorm is daar een typisch voorbeeld van. De dualistische tegenstelling tussen „fantasie” en „werkelijkheid”, tussen subjectiviteit en objectiviteit, heeft de Westerse kunst haar tragische karakter verleend, het werk der scheppende kunstenaars tot een voortdurende zelfoverwinning gemaakt.

Met de opkomst van het individualisme in het klassieke Griekenland, zien wij een voor een de symbolen van de dualistische wereldbeschouwing ontstaan, die met de Renaissance alle werden overgenomen door de Christelijke beschaving. De oorspronkelijke vruchtbaarheids-cultus verdwijnt om plaats te maken voor de EROS, het symbool van een lustcultus; het dualisme van voortplantingsdrift en erotiek zal voortaan het sexuele leven kenmerken, en er haar tragische stempel op drukken. De kunst als direct expressie-middel wordt overwoekerd door een schoonheidsconceptie die een doel in zichzelf vindt: het dualisme van expressie en esthetiek is ontstaan en zal tot in onze dagen op iedere menselijke uiting een remmende invloed uitoefenen. Vanwaar komt deze tragische tweespalt? Wat is de oorzaak van deze verscheidetheid der menselijke natuur? Het antwoord op deze vraag moet worden gezocht in het klassekarakter van de Westers-klassieke cultuur, in de feitelijke scheiding der maatschappij in twee klassen die geestelijk tegenover elkaar blijven staan, omdat hun levensbelangen tegengesteld zijn, en die een tegengesteld gerichte ontwikkeling doormaken. Juister gezegd, komt de dualistische wereldbeschouwing voort uit de onverzoebaarheid van menselijke levensbehoefte en de vorm van onze samenleving die met de primairste behoeften in strijd is. De strijd, de zelfoverwinning, het zoeken naar een artistieke uitdrukkingsvorm, de miskennis en het isolement van de scheppende mens, worden hier verklaard, en het

De kunst van de heersende klasse heeft zich verwijderd van de kunst van het overige deel van het volk, en er zijn nu twee kunsten: de kunst van het volk en die van de elite. En deze laatste heeft als noodzakelijke voorwaarde de onderdrukking van de massa, en kan zich slechts handhaven door het instandhouden van die onderdrukking. Er is een verschil tussen de zogenaamde Grote Kunst, sinds de Renaissance, die geïsoleerd is van het volk, en de kunst als menselijke uiting, die zich overal manifesteert .b.v. in de volksliedjes en de dansen enz. De kunst is niet tot stand gekomen door vormen, die bij de heersende klasse in de mode zijn geraakt, maar door een uitingsbehoefte die alles wat in de mens leeft te voorschijn brengt.

GRAAF LEO TOLSTOI.

is dus duidelijk dat het artistieke probleem niet anders zal worden opgelost dan in samenhang met alle andere problemen en met het maatschappelijk dualisme waaruit zij zijn ontstaan.

We zien hoe in de Westerse klassegemeenschap de opkomst en zelfstandigwording van de werkende onderlaag gepaard gaat met het ontstaan van culturele stromingen die een aantal betekenissen op de heersende wereldbeschouwing, d.w.z. de wereldbeschouwing van de heersende klasse, en deze steeds verder aftakelen. We zien, hoe het verzet van een passief gehouden massa tot uitdrukking komt in geestelijke „veroveringen”, die in wezen niets anders zijn dan het afwinden van een omhulsel dat door allen intuïtief gevoeld wordt als een band, als een belemmering.

De ontwikkeling van de filosofie, van de moraal, de kunst en literatuur, tonen alle dit beeld van verzet tegen de heersende vormen, van verzet tegen de maatschappelijke structuur. De Europese creativiteit is revolutionair, omdat de Europese samenleving dualistisch is. De formalistische eigenheden van deze cultuur, nauwelijks verworven, verliezen steeds sneller weer hun betekenis, en worden telkens overwonnen door de opflikkeringen van een in de mensheid latent aanwezige uitingsdrift, die onbevredigd blijft. De „genieën” van onze cultuur zijn zulke opflikkeringen, en, aanvankelijk bestreden met miskennis en isolement, worden het genie en zijn verovering spoedig door het cultureel formalisme geassimileerd. Zo werkt het formalisme noodgedwongen aan haar eigen ondermijning, en opent steeds wijder de poort voor de expressiviteitsdrang, de vrijheidsbeweging van de menselijke geest, die zij juist in toom beoogt te houden. Deze drang naar directe expressie, naar een uitweg voor de opgekropte vitaliteit, door de kunsthistorici beschouwd als de stimulans voor de ontwikkeling der cultuur is dus in werkelijkheid de sloper ervan. Hij is de bron van alle revolutionaire activiteit en tast de fundamenten van de cultuur steeds verder aan, niet rustend alvorens de oorzaak van de onbevredigdheid is weggenomen.

Wij zien de ontwikkeling van de Westerse kunst dus als een zuiver negatieve ontwikkeling van formalisme naar natuurlijke uiting, als een afbraak van de levensbeschouwing die deze uiting in de weg staat. Wij zien deze

ontwikkeling als de resultante van twee tegengestelde krachten, *revolutie* en *formalisme*, waarvan de een de ander voortdurend overwint, doch slechts tijdelijk, want de ander herstelt zijn positie spoedig, om weer een nieuwe klap te ontvangen. Eigenlijk kan men in de Europese cultuur dus in het geheel niet van een ontwikkeling spreken, maar eerder van een *afbraak*. Een ware ontwikkeling, zoals bijvoorbeeld die van een plant uitgroeiend van een sprietje tot een vertakt organisme, vertoont in iedere fase het beeld van alle vorige fasen: het totaalbeeld wordt gecompliceerder. Het culturele proces van onze samenleving daarentegen vertoont in iedere fase een vernietiging van de vorige, en gaat naar steeds grotere vereenvoudiging. (De kunst van *Mondriaan* berust op hetzelfde esthetische beginsel, als de kunst van *Leonardo da Vinci*, maar tot het uiterste vereenvoudigd). Er is hier sprake van een ontleding van de cultuurvorm door revolutionnaire aantastingen daarvan, een ontleding die doorgaat tot op het skelet van de dualistische wereldbeschouwing.

In de recente geschiedenis heeft deze ontleding zijn uiterste bereikt, en komt op schrille wijze het onmenselijke karakter van het individualisme aan het licht. In de filosofie (*Existentialisme* is super-idealisme), in de economie (*fascisme* is super-kapitalisme), en in de kunst (*neo-plasticisme* is super-aesthetisme), krijgt men een duidelijk beeld van de dualistische wereldbeschouwing in zijn consequente doorvoering.

Het kenmerkende is ook hier dat niet alleen een herstel van de traditionele levensvorm beoogd wordt, maar deze zelf een aanpassing ondergaat, in reactie op de revolutionnaire aantasting daarvan, waardoor deze uitingen de schijn van een vernieuwing moeten wekken. De gehele kunsthistorie van onze beschaving vertoont dit beeld van actie en reactie in een afwisselende serie tegengesteld gerichte tendenties, waarin nu eens de objectief-formalistische factor de boventoon voert (*realisme*), dan weer de subjectief-spontane (*romantiek*). Zonder veel moeite zal men kunnen begrijpen dat wij van dit gezichtspunt uit de huidige *constructivistische* tendentie in de beeldende kunst op een lijn stellen met het *realisme*, en deze dus beschouwen als een tijdelijk herstel van het objectieve formalisme, na de laatste nederlaag daarvan tegen het spontane levensgevoel, het *Impressionisme*, en als een reactie op die nederlaag. Maar ditmaal staan wij tegenover een vijand die zijn zwakheden heeft blootgegeven, en zijn wij zeker van de definitieve overwinning. De abstracte kunst demonstreert een duidelijke steriliteit en heeft bij monde van haar theoretici (*Mondriaan*, *Ozenfant*) toegegeven dat zij het einde van de „kunst” aankondigt. Dit einde van het esthetisch formalisme is inderdaad in zicht, en wij zullen het nog bespoedigen, opdat

de kunst eindelijk haar wezenlijke functie, van psychisch instrument ten behoeve van alle mensen, in dienst van de ontwikkeling naar een waarlijk menselijke levensvorm, zal kunnen uitoefenen. De expositie van kinder-kunst in het Stedelijk museum te Amsterdam heeft nog eens aangetoond welke enorme scheppende krachten er in de natuur van de mens sluimeren. Wij zullen de weg openen voor een activering van die krachten, door de vernietiging van de laatste formalismen die hun ont-plooiing in de weg staan.



## Zwerfs

*Hoe noem ik mijzelf als het groen wier regent,  
als de lente losbreekt, de zon nog stamelt?  
Regis de Appelsap, ruwaard, regent  
van het duifkoerend grijs van mijn liefstes waterland?  
Ik zal mij de minnaar noemen!*

*Heb ik gedacht aan de mond die ook nu niet  
boterham eten kan, prijzen den Heer?  
Ja ik, sinds langen tijd, zonder verschiet  
dat nu de groenen zaait in de laagvenen.  
Mocht ik de feestvierder eerder niet wezen?  
Neen ik, geenszins!*

*Neem ik het land als de mussen de pannekoek  
— pik van mijn vensterbank — cheerful aanvaarden,  
neem ik de optochten bomen tot aan de  
uitwegen, 't opgroeiend kroos van de bladeren  
aan in mijn bloed?*

*Hoe noem ik mijn schoenen wanneer de grinzpaden  
weer hart voor mij hebben, de dorpen aanschouwen  
van achter zonlichts geribbelde paarden?  
Herwaarts en Derwaarts, mijn open landauers.  
Hoe noem ik mijzelf als de weerhanen slapen?  
Ik zal mij de minnaar noemen!*

JAN G. ELBURG.



# POEZIË IS REALITEIT

door Gerrit Kouwenaar

Het is algemeen bekend, dat in verschillende landen in West-Europa de poëzie in de tweede helft van de 19e eeuw een vernieuwing onderging. Evenals bijv. in Nederland het daaraan voorafgaande dieptepunt in het poëtisch kunnen een natuurgetrouwe weerspiegeling was van het algehele maatschappelijke en geestelijke verval, is ook het zich verheffen daaruit niet een uitsluitend artistieke gelegenheid, die los staat van het maatschappelijke leven en gebeuren.

Georg Lukacs heeft er in een studie op gewezen, dat de literatuurvernieuwing, welke zich in de negentiger jaren in Duitsland situeert (en waarmee onze „beweging van '80" parallel loopt) samenvalt met, en uit dezelfde maatschappelijke verhoudingen te verklaren is als, het imperialisme, deze laatste fase van het kapitalisme, welke wij thans beleven en die in fascisme en neo-fascisme haar uiterste consequentie openbaarde en blijft openbaren.

Ofschoon er oppervlakkig wellicht een tegenstelling bestaat tussen het optreden van deze boosaardige slotacte van het kapitalisme en de ontwikkeling van onze alleszins hoogstaande poëzie sinds 1880 (om ons bij eigen erf te bepalen), is deze tegenstelling slechts schijnbaar. Als wij „imperialisme" zeggen, bedoelen wij dat niet in de beperkte zin van een bepaalde omschreven denkwijze (zo die al zou bestaan), evenmin van een bepaalde handelwijze van een zekere groep of regering, die zulk een denkwijze bewust zou voorstaan, doch hebben wij het ganse maatschappelijke leven op het oog, zoals dat zich nu reeds meer dan een halve eeuw uit bepaalde economische en politieke verhoudingen ontwikkelt. Het ganse maatschappelijke leven in al zijn geledingen — en daaronder valt elke artistieke uiting, richting, tendenz of school, hoe zeer het soms ook in hun aard moge liggen juist tegen het imperialisme, dat in het vermolmde aesthetische idealisme zijn geestelijke evenknie vindt, te ageren. Elke tijd, elke samenleving, ontvangt de kunst die hem (haar) toekomt. En of een kunstenaar nu ageert, ja zelfs strijdt tegen de overheersende machten van zijn tijd, danwel onverschillig daaraan voorbij gaat (aldus onbewust meehelpend de vooruitstrevende krachten te verzwakken), in beide gevallen blijven dezelfde verhoudingen zijn artistieke uitingen bepalen — de „onderbouw" van het milieu zal slechts bepalen in welk kamp dat bepaalde karakter belandt.

Dit is het tragische dualisme van onze tijd, die op de grens van twee beschavingen wankelt — het dualisme, dat niet slechts groepen en/of individuen tegenover elkaar stelt, doch evenzeer doorwerkt in het individu zelf, ook in de dichter en zijn poëzie.

\*

In deze slotperiode van het dualisme, waarin de huidige Westerse maatschappij nog geen plaats heeft gemaakt voor de socialistische, die een eigen aan haar maatschappelijke vorm adequate kunst zal hebben, is

allereerst een loskomen van verouderde en verouderende artistieke principes een vereiste.

De taal, dat elementaire communicatiemiddel der mensheid, is ook het materiaal van den dichter, dat, eenmaal poëzie geworden, evenzeer als de gewone spreektaal, een vorm van mededeling, van spreken is. De oorsprong van de poëzie ligt nauw verweven met het ontstaan van de taal, dus met de mens in zijn samenleving. Poëzie was oorspronkelijk de uiting van de menselijke behoefte tot creatief werkzaam zijn, van de wil een universele realiteit — of wat daarvoor werd aangezien — in een verheugde, geconcentreerde vorm mede te delen, wanneer de gewone spreektaal daarvoor niet toereikend was. Hij, die hiertoe de macht bezat, was een dichter, maar hij onderscheidde zich dan ook door niets anders dan door dit kunnen van hen tegen wie hij sprak en die naar hem luisterden. Die macht was de toen wellicht zeer algemene eigenschap van de spreektaal poëzie te kunnen maken — een proces, waarvoor geen aesthetische wetten bestonden, en dat veelal tot stand kwam langs de weg der bezwering.

Maar doel was: een universele en vitale aardse realiteit van het toenmalige wereldbeeld der toenmalige primitieve samenleving te openbaren; de bron: de behoefte aan creatief manifesteren.

Kon deze behoefte aanvankelijk in de christelijke idee en eredienst der Middeleeuwen worden opgevangen (dikwijls met volledige gebruikmaking van de „heidense bezwering") en, hoewel vereenzamend en zich specialiserend, tijdens de Renaissance en later door de opkomende bourgeoisie opnieuw een voedingsbodem en klankbord vinden — toen de industriële omwenteling de laatste resten feodalisme had weggewist, was de verwijdering tussen dichter en gemeenschap snel een voldongen feit.

„Gedurende de afgelopen vijftig jaar heeft het kapitalisme opgehouden een progressieve kracht te zijn," aldus schrijft Georg Thomson in zijn recente studie „Marxism and Poetry", en hij vervolgt: „heeft de bourgeoisie opgehouden een vooruitstrevende klasse te zijn; en zo heeft de burgerlijke cultuur, inclusief de poëzie, zijn vitaliteit verloren. Onze huidige poëzie is niet het werk van de heersende klasse — wat bekommert „big business" zich om poëzie? —, maar van een kleine geïsoleerde groep van de gemeenschap, de intelligentia van de middenstand, versmaad door de heersende klasse, maar nog steeds aarzelend de hand te reiken aan de massa, het proletariaat, de enige kracht die in staat is de ijzeren ring van het monopolie-kapitaal te verbreken. En zo heeft de burgerlijke poëzie alle contact met de onderliggende krachten van sociale verandering verloren". Een uitspraak, die vrijwel geldig is voor de hele Westerse cultuur.

Sinds 1880 is er op verschillende wijzen getracht een regeneratie in de Nederlandse poëzie door te voeren en dit trachten heeft ongetwijfeld tot bewonderenswaardige resultaten geleid. Maar het is burgerlijke poëzie gebleven, en de kloof tussen dichter en volk is er niet door overbrugd, er integendeel door verbreed. Zowel

de dichters, die (zonder zich om hun natuurlijk gehoor te bekommeren) een nieuwmodische vormgeving nastreefden en daarbij de oude aesthetische zeiden te verwerpen, als zij, die, omgekeerd, lief en leed en verlangens van de massa zeiden te verwoorden, maar rustig sonnetten bleven schrijven met rode vlaggen er in, leden — of schoon onderling zwaar in een tegengesteld uiterste blemtoond — aan énzelfde dualisme. Een dualisme, dat zich enerzijds uitte in een overdreven formalisme, anderzijds in een utopisch idealisme. De werkelijkheid, de waarheid, werd van beide kanten gezien door een gekleurde individualistische bril. Alleen een dichter als *Herman Gorter* heeft, juist in de periode dat hij zich dit dualisme in zijn wezen bewust begon te worden (*O God! ik sta aan den verkeerden kant. / Ik ga te gronde. / Mijn liefde gaat verloren*), met zijn experimentele, uit dat hopeloos smekend en bassend innerlijk opvlammende poëzie, de bronnen van een nieuwe creativiteit aangeboord. Hij legde reeds jaren geleden de grondslagen voor een nieuwe, voor ieder verstaanbare, vitale poëzie, die niets anders wilde dan een manifestatie zijn van het leven, het grote ogenblikkelijke leven. En hoewel deze dichter zeker een voor zijn tijd zeer brede klankbodem heeft gevonden bij de massa, maakten de burgerlijke dichters, die na



Constant - „Maskertjes ongehoorzaamheid”  
(schilderij) foto Melchers

hem kwamen zich alleen druk om zijn merkwaardige vormgeving, waar zij op fraaie wijze hun voordeel mee deden en die zij opnieuw met oude aesthetiek belaadden.

Omstreeks 1930 miste de Nederlandse poëzie — toch nooit erg royaal en overtuigd in het halen van de historische expressielijn — de aansluiting volkomen en sukkelde eigenwijs en op eigen gelegenheid een zijpad in, een kwasi-romantisch obscuur straatje met veel bedden en boezems en onherroepelijk doodlopend op een soort Sartristisch Place du Tertre, met als afwisseling nu en dan wat burgerlijk „klein geluk”.

Ja, de Nederlandse poëzie is doodgelopen, midden in de oorlog doodgelopen. Want al mogen wij ons dan al op de borst slaan over het grote aantal Nederlandse verzetsverzen, dat tijdens de afgelopen oorlog werd geschreven, het blijven, hoe eerlijk gemeend ook, armzalige individualistische rijmverhaaltjes in vergelijking met dat wat Frankrijk, Engeland en ook zelfs Amerika aan werkelijke vitale verzets- en oorlogspoëzie hebben opgeleverd. Dààr was de ondervinding van de oorlog in vele gevallen aanleiding om door het dualisme heen te breken, hier slechts om zich er eens zo vast en idealistisch in te verstricken. Zeker, er is hier een verhevigde belangstelling voor Zeker, er is hier een verhevigde belangstelling voor poëzie waar te nemen, maar deze belangstelling is kortweg te karakteriseren met „nood leert bidden”. Want een poëzie die in het belang is van het volk, die een ware volkspoëzie is, is niet in het belang van de heersende klasse. Zij is democratisch, deze heersende klasse, ja ja, en dus verbiedt zij nog geen culturele uitingen. Maar zij werkt indirect door de klankbodem te onderdrukken en te vergifigen met *George Formby*, *Sartre* en *Peter Kreuder*, want zei *Marsman* niet:

*Volk, ik ga zinken als mijn lied niet klinkt;  
ik moet verdrogen als gij mij niet drinkt;  
verzwelg mij, smee ik — maar zij drinken niet;  
wees mijn klankbodem, maar zij klinken niet.*

Maar toch, laten wij het niet somberder voorstellen dan het is. Want er is iets aan 't gebeuren, overal in dit oude West-Europa, en ook in Nederland. Er is iets ontwaakt in een jonge kunstenaarsgeneratie van na deze oorlog, gesterkt door de voorbeelden van enige ouderen. Zij willen zich niet meer laten buigen onder het dualisme van vorm en idee, zij willen niet meer weten van een schoonheid, die slechts gecreëerd wordt om te verblinden.

Zij willen de werkelijkheid en de waarheid zeggen, zij willen de wereld en het leven zeggen. Zij willen slechts het instrument zijn, dat een nieuwe universele creativiteit registreert. Zij leggen de poëzie geen andere normen aan dan die zij het leven zelf aanleggen: werkelijk en waar te zijn. En het mag onbelangrijk wezen hoe en langs welke wegen deze vitale werkelijkheid gesuggereerd wordt.

„Heeft leven heeft de literatuur ingehaald: het is niet meer de taal, die weer te berde wordt gebracht maar de poëzie zelf. De verboden zijn ingetrokken: alle woorden zijn poëtisch, wanneer zij van het leven zijn, want de poëzie moet geen ander doel hebben dan de praktische waarheid.” zei *Louis Aragon*, die eens surrealist was.

## BORRELPRAAAT

door A. Roland Holst

Toen de zwaar dampende boeren en burgers allang naar huis waren, en ik, alleen gebleven met den bij zijn tapkast half ingedommelden waard, achter mijn zevende glas, luisterend naar den stormachtigen avondval, nog trachtte te denken aan de problemen der (al of niet) moderne kunst, kwam, aan mijn tafeltje in die nogal duistere dorpskroeg, Godzelf tegenover mij zitten. Tenminste, met een „mag Ik even? Ik ben Godzelf”, had Hij zich voorgesteld toen Hij die stoel nam. Woorden en naam waren hoorbaar geworden uit een zoowel zacht als machtig gebrom, waarin zij dan weer teloor gingen; ook hoofd en romp doemden als een machtig gewolkte in de tabakswalm.

Achteraf verwondert het mij, dat deze ontmoeting mij toen zoo weinig verwonderde. Was het omdat, in mijn jongensjaren, onze nooitvergeten huisdokter, een zachtmoedig en ontgoocheld man, Dr. Godthelp heette? Hem alleen vertrouwde ik gedachten en vermoedens toe, die mij toen opwonden of verontrustten, en nooit had hij mij teleurgesteld met de speelsche ernst van zijn bescheid. Zijn stemval herinner ik mij als zacht en donker. Dat — en wellicht ook die zevende borrel — mag het dan geweest zijn, waarom ik, toen Godzelf mij daar vroeg, wat mij dwars zat, zonder een zweem van schroom van leer trok.

Ik zei dan zoo ongeveer, dat ik niet afgedankt wenschte te worden al was ik dan al 60 („het mocht wat! bromde Hij), en hoe het er bij mij niet in wou, dat „de voornaamste taak van de kunst de activeering zou zijn van de scheppingsdrang”, want dat ik de kunst nog altijd zag als een gevolg van die drang; dat ook ik altijd nog hunkerde naar „de primairste bron van het leven”, echter niet om er „een nieuwe vrijheid” door te krijgen, maar een oeroude gebondenheid; dat ik de vereenzelving van vitaliteit en vrijheid nogal mal vond in een tijdperk, waarin nagenoeg alle met die fameuze vitaliteit behepten het toelieden op de onvrijheid van hun medemenschen; dat het mij een raadsel was, waarom de marxistische en zoozeer begrijpelijke verafschuwers van de bourgeoisie zoo hardnekkig vast bleven houden aan „het schilderij”, dat in het eeuwenlang verloop der beeldende kunst nu juist de meest kenmerkende (en schoone) bijdrage was geweest dier inderdaad bedenkelijke bourgeoisie; maar dat het er vooral en bij God („kalmaan wat”, bromde Godzelf) bij mij niet in wou of kon, dat „de activiteit van het onderbewustzijn”, waaruit de volkskunst dan zou moeten ontstaan, bevorderd kon worden door welbewuste „discussies, waarin ideeën verder ontwikkeld worden”, en hoe het mij trof als zonderling, dat, waar zoo menig inboorling zijn oorspronkelijke waardigheid prompt prijsgeeft voor het bezit van een grammofoon en een hooge hoed, zoo menig

voorlijk kunstenaar er, bewust en wel, alles (zijn oorspronkelijkheid inclusief) op zet om een totembeeld te benaderen („dat vind Ik nu juist zoo aardig”, hoorde ik, verbaasd dat Godzelf zoo goedlachs bleek, want de kleine kroeg scheen zacht te schudden); hoe — kortom — het on- of onderbewuste Paradijs der Eerstelingen herwonnen zou kunnen worden door een manifesteerende actie van welk bewustzijn ook, want dat de omgekeerde wereld mij nog wel mogelijk en desnoods wenschelijk leek, maar het omgekeerde leven toch bepaald niet („Mij zou dat ook niet lukken... maar ja?”, zoo gonsde het goedaardig uit de rookwalm tegenover mij), en hoe het mij bovenal verbaasde, dat dit alles zich opdrong in een proza, waarin het energisch onpersoonlijke van den Stalinist of den nationaal-socialist overheerscht met de intonatie, die geen onderscheid meer toelaat tusschen collectiviteit en gemeenschap.

Ik zweeg, buiten adem, en snakte naar mijn achtste borrel. Maar zeven is nu eenmaal het heilige getal, en voor ik de waard had kunnen activeeren, begon er, daar vlak tegenover mij, weer dat machtig en zacht gebrom aan te gaan; ik wachtte, en waarlijk, er werden woorden verstaanbaar: „geloof Mij, Mijn zoon, je bent nog niet oud genoeg om die jongens te begrijpen. Maar Ik zeg je, het zijn beste en aardige jongens, en — al hebben ze lak aan jou — Ik mag ze graag, en daar gaat 't dan toch maar om. Mijn Hemel vinden zij oude onzin, maar dat Paradijs kunnen zij maar niet vergeten, daarom gooien zij alles overhoop... waarom ook niet, zoo nu en dan? Ik weet het niet meer, en voorloopig houd Ik er Mij maar buiten.”

Door het gegons, waarin dit teloor ging, moet ik zijn ingedommeld, want toen ik weer opkeek, zat ik alleen.

Ik wou afrekenen, en vroeg den waard, wie er bij mij had gezeten. Maar hij wist van niets: „Bij u gezeten? maar, meneer, er is niemand meer binnengekomen”. — Ik betaalde mijn zeven borrels dan maar, en ging naar buiten.

Het dorp was donker en leeg in den bolderenden wind; alle menschen waren, blijkbaar, binnenshuis — een goed voorbeeld, dat ik, langzaam, volgde: a sadder and a wiser man.

## BITTERBAL

Wellicht had de heer Roland Holst bij zijn borrels een bitterbal moeten eten... Maar het is mogelijk, dat zulk een luxe nog niet is doorgedrongen tot zijn oud kustgehucht — hoewel: de Oude Prins is ook niet van gisteren. Wij, in de Stad, nuttigen zulke versnaperingen gaarne. Wij krijgen hier tussen beton en staal wel bitterder pillen te slikken, en al drinken wij soms zelfs méér dan zeven glazen, het opgemeld hartig hapje behoedt ons er in elk geval voor, dat Godzelf tegenover ons plaats neemt; dat ook wij ons laten verlaken door gramofoons en hoge hoeden; dat wij realiteit verwisselen met dat Paradijs, dat wij, tenslotte, niet meer persoonlijk genoeg zouden zijn tussen het energisch onpersoonlijke van het een en het ander onderscheid te zien... Ja, ja, dat hebben wij tezamen uitgerend... niet in een gehuurde zaal, want daarvoor ontbreken ons de middelen... wél zijn wij blij, maar wij hebben niet vergeten wat die wind betekent... Per slot: wij zijn optimistische kunstenaars, en wij zijn niet te beroerd Godzelf hartelijk dank te zeggen voor zijn milde woorden, voor dat machtig en zacht gebrom, dat de heer Roland Holst hier en elders zo prachtig na kan vertellen. — Red.

# Authentieke Volksmuziek

door Eugène Brands

Onze groep, opgericht als schildersgroep, heeft zich tijdens de periode, waarin zij zich bezon op de plaats die zij binnen de huidige levensactiviteit meende te kunnen innemen, gerealiseerd, dat haar inzichten ook op andere kunstgebieden, zoals de poëzie en de muziek, van toepassing moesten zijn. Inmiddels hebben wij dan ook op een gedenkwaardige avond de oude muze, die eeuwig jong blijft, vertegenwoordigd door de dichters Jan G. Elburg, Gerrit Kouwenaar en Lucebert, enthousiast in onze kring opgenomen. Waar wij n.l. gezien hebben dat zo vele gebieden van de levensactiviteit met betrekking tot hetgeen onder kunst wordt verstaan, aanverwante problemen bezitten, en tegen eenzelfde dogmatisch formalisme optrekken als wij, wensen wij niets liever dan met deze gebieden contacten aan te knopen.

Slechts in een zo sterk mogelijk gezamenlijk gevoerde activiteit van bedoelde belangengemeenschappen, zou een mogelijkheid kunnen liggen in dit bij uitstek zo behoudende land een fris, levensvatbaar inzicht te planten en op den duur te doen gedijen.

Buiten de schilderkunst en de poëzie willen wij in de naaste toekomst ook de muziek in de sfeer van onze activiteit betrekken. Wij willen in de eerste plaats trachten aan te tonen, dat tussen het publiek en de kunst, in haar fatale ontwikkeling binnen het kader van onze Westerse cultuur, een steeds breder wordende kloof is ontstaan.

Wij zullen onze activiteit positief inzetten om te trachten deze kloof te overbruggen. Want het zij hier eens en voor al duidelijk gezegd, dat de kunstenaar en de niet-kunstenaar op den duur niet buiten elkaar kunnen voortbestaan. Populair gezegd proberen wij dus de kunst haar Zondagse jasje uit te trekken, om deze aldus bevrijde kunst de gelegenheid te verschaffen ruimer adem te halen, ruimer te leven, niet alleen op Zon- en feestdagen, maar op alle dagen van de week in ons aller midden.

De muziek heeft zich in het Westen helaas op zodanige wijze ontwikkeld, dat zij op het officiële podium van de concertzaal een stijf-deftige uitzonderingspositie is gaan bekleden. Hier wordt het min of meer diepgaande „maakwerk" ten gehore gebracht, waarmede de componisten door de eeuwen heen onze cultuur hebben verrijkt.

Oorspronkelijk heeft elk land zijn authentieke volksmuziek gekend, een muziek die niet uiteenviel in klassieke (serieuze) muziek en in lichte (populaire) muziek daar er in een bepaald volk maar één muziek leefde, die zowel de lichte blijmoedige als de tragische reflexen van het leven spontaan wist te vertolken. Zoals een vogel ook niet volgens een vooropgesteld programma zingt en dan alleen op die en die datum in deze of gene boom — luisteraars aantreden om 20 uur! —, zo leefde (en leeft nog hier en daar) de volksmuziek in alle mensen van een gemeenschap en werd ten gehore gebracht 's avonds rond het haardvuur en op het land tijdens de arbeid. Leven, werken en zingen vloeien uit elkaar voort, in eenzelfde bezielde regelmaat en rythme.



Corneille - „Le réveil au Faubourg" (Gouache)





Deze muziek was wellicht minder ingenieus-geniaal, minder intellectueel, doch vaak directer, oprechter en spontaner dan de muziek uit de periode van het individualisme. Een muziek, waarvan wordt voorop gesteld, dat zij slechts „verstaan” kan worden door ingewijden, acht ik misvormd in die zin, dat zij haar eigenlijke taal (die vanuit het gevoel regelrecht tot het gevoel spreekt) heeft veronachtzaamd en verloochend.

De „lichte”, z.g. populaire muziek, mag men geenszins beschouwen als een hedendaagse voortzetting van die authentieke volksmuziek. Dit is een uiting van de levensvervlakking der klasse-maatschappij, parasiterend op louter oppervlakkigheid en gemakzucht, waaraan de meerderheid der mensen helaas heden ten dage verslaafd is geraakt. Wat ik onder authentieke muziek versta, is zowel vreemd aan de serieuze sfeer van de uitverkochte concertzaal als aan die van de burgerlijke huiskamer met de bonte Dinsdagavond.

De technische kant van de muziek heeft mij nooit voldoende geïnteresseerd om mij er in te gaan verdiepen. Dit heeft het nuttig effect opgebracht, dat bij mij muziek slechts doordringt via een intuïtief aanvoelen. Ik word dus niet in het minst geplaagd tijdens het beluisteren van muziek door de vraag of deze muziek eventueel „moeilijk” op te brengen is. Ik meen danook dat het logisch denken t.o.v. de gebieden van de kunst eerder een sta-in-de-weg vormt dan een voordeel.

In '29 kocht ik mijn eerste grammofoonpaat, aldus een aanvang makend met een collectie, die sedertdien langzaam maar zeker werd uitgebreid. Gestart met de authentieke muziek van de Amerikaanse neger, de jazz, de spiritual, de vocal-blues, heb ik thans de beschikking over volksmuziek-voorbeelden van tal van landen en volken.

Het ligt in mijn voornemen avonden te organiseren, waarop ik muziek kan laten horen uit het Kaukasische gebergte, uit Perzië, Arabië, Turkije, Hindoestan, Voor-Indië (Meerut), Java, Bali, Soenda, China, Japan West-Afrika (goudkust), tot en met Congo-expeditie-opnamen van de Pygmeeën, waarin men jungle-drums en jungle-xylophoons hoort, afgewisseld met spontaan collectief gezang.

Op deze periodieke lezingen, zal ik mijzelf zo min mogelijk en de Russen, Arabieren, Turken en pygmeeën zoveel mogelijk aan het woord laten.

Bijvoorbeeld een avond gewijd aan real jazz, waarop u Louis Armstrong's hot five zult kunnen beluisteren in de glanstijd omstreeks '27, '28, King Oliver, '22-'23, Jelly Roll Morton, etc.



Jan Nieuwenhuys — Tarantelja  
(foto Melchers) (Gouache)

Een andere avond speciaal de gezongen blues, de z.g. „vocal-blues”: Bessie Smith, „Ma” Rainey, Leadbelly, e.v.a. Vervolgens de sprookjesachtige muziek van Java, Bali, enfin teveel verscheidenheid om in dit bestek op te sommen.

Over deze lezingen volgen nog nadere bekendmakingen. Ik heb zelf zo onzegbaar veel genoegen gepuurd uit deze prachtige, diep-menselijke en oprecht-eenvoudige muziek, dat ik niet langer verantwoord vind dit genoegen voor mijzelf alléén te houden. De enige wens, die ik in dit verband koester, is dat ook anderen contacten hiermede zullen aanleggen, waarvan grote waardering en genieting ongetwijfeld het gevolg zullen zijn.

# Zeg het woord

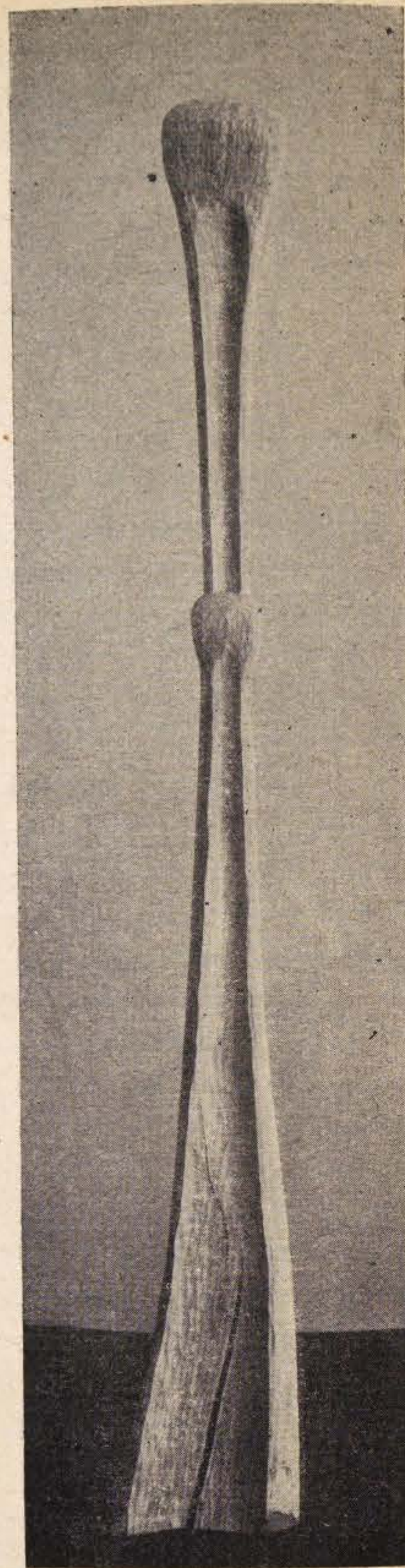
*Zeg het woord, dat je dagelijks zegt  
met de mond die staat naar aardappels proppen,  
naar tandpijn en bloedspuug en shag-sigaretten,  
naar vloeken om prikklokkanker en wekker,  
naar lachen om heren in hemden van kant,  
om de hele ratteplan winkel van sinkel  
waar alles te koop is voor kopergeld.*

*Zeg het woord, dwars door lampen, door duisternis,  
dat het je ogen met zomerdag opzwelt,  
dat het je ogen in regen laat koelen,  
wat het weerbericht ook heeft gezegd.  
Elke stad heeft zijn regenmakers,  
die lente voorspellen uit muntspeciën,  
maar luister alleen naar het eigen gedonder,  
het onweer dat hurkt in je eigen donder  
en bliksem waarop je woord wegsnelt.  
Spuut je zon door hun dubbele ruiten,  
versmelt tot spiegel hun blinkapparaat,  
want wat zij zeggen komt nu niet en nimmer  
dan in hun eigen wintertuin uit.*

*Zeg het woord en werp het en stamel het  
zoals het stort in je tandeloosheid,  
het eerste het beste en zonder bezinnen:  
asbak, asfalt en schrijfmachine,  
vader, moeder, geliefde, stad —  
het kaatst uit de lichtdruk van steen en water  
in oog en oor van wie rechtop vangt,  
en, nachtlelement tot gevaarlijk geladen,  
wordt het verzonden; de sandwichdrager  
neemt het mee op zijn sukkelgang,  
het rijdt met de tram en verduistert de villa's  
en hangt als fabrieksrook boven de stad.*

*Tussen gebed en ontuchtigheden,  
tussen het atonaal burgwalgeluk  
en de zwijgende kreet van Narcissus,  
die uit zijn zolderraam dubbelstaat,  
die het woord ving in zon-zenuwtrilling  
en een oploop veroorzaakt op straat —  
tussen dit alles, 't zij buurman of vreemde,  
vriend danwel vijand, naar willekeur,  
springt het woord als op tennisgitaren  
— ja, zó vlug klappen tongen wel —  
over grijpnet en strakke banen,  
schoorstenenkerkhof der stadse daken  
door het mosgroene mos overwoekerd.*

GERRIT KOUWENAAR.



Erik Thommesen  
(Denemarken)  
Houtsculptuur

## Er was eens....

Wij ontvingen van Erik van der Wal, die 7 jaar en 11 maanden oud is de volgende bijdrage, die wij letterlijk weer-geven:

Er was eens een man die rijk was, maar die man was een konin. en hij had geen kinderen maar wel een vrouw en had tien tantens en tien ooms. de eene tante gav hem een troon en de andere gav hem een boek. Allen gaaven hem een tafel en hij zat op de troon die hij gekregen had. en toen ging alles weg naar huis toe. en toen hij opstond zag (hij) een wiegje en een kind er in en toen riep hij moeder moeder! en moeder kwam benede en ze schrok er van dat ze een kind had.



Carl Henning Pedersen (Denemarken)  
drie waskrijt-tekeningen

# Rondom de Höstudstillinger Denemarken

door Corneille

Wij zijn naar Denemarken gegaan, Appel, Constant en ik, op uitnodiging van onze kameraden van de E.G., om deel te nemen aan de Höstudstillinger, de jaarlijkse manifestatie van de vrije kunst.

Dwars door Duitsland gaat de reis. Het eerste grensplaatsje brengt ons weer de voorbije oorlogsjaren in herinnering. Op de perrons staan stramme Duitse soldaten met stenguns over de schouder. Na de zeer langdurige formaliteiten, die elke grens nu eenmaal met zich meebrengt, te hebben vervuld, zet de trein zich weer in beweging, terwijl wij nog napraten over oorlog, wapens en honger. Zwaar gehavende dorpjes flitsen voorbij en dan krijgen wij de grote steden te zien, Bremen en Hamburg. Puinhopen, niets anders dan puinhopen, welk een troesteloze aanblik. Gelukkig hier en daar, als een verademing, enige hele straten. Als wij later door het landschap met de witte boerderijen rijden, die zo mooi zijn door de strakke gevelversieringen van houtwerk, worden wij op wat vrolijker gedachten gebracht en denken wij weer aan het doel van onze reis. Wij proberen ons Kopenhagen voor te stellen, en over het werk van de Denen werpen wij allerlei veronderstellingen op. Daarna, moe van al het gepraat, moe van het turen, moe van al de beelden die zich aan ons voordeden als een té snelle film, zoeken wij een plekje op om te slapen. Eén maal zullen wij nog wakker worden, als onze oren, gewend aan het gedender van de trein over de rails, een nieuw geluid krijgen te verwerken: het stampen van de boot, die ons met trein en al overzet.

In Kopenhagen aangekomen, worden wij opnieuw opgeschrikt, ditmaal door de stilte, die plotseling tot ons bewustzijn doordringt. De trein is het station binnen gereden zonder dat wij het bemerkten, en heeft, naar wij gissen, al tamelijk lang stil gestaan. Mochten wij op moment nog niet goed wakker zijn, dan zorgden de persfotografen er wel voor de laatste sporen slaap te verdrijven door van vlakbij magnesiumlicht op ons af te vuren. Het is al ochtend en het eerste, prille licht valt binnen in het grote verlate station, dat door zijn heldere tegels aan een reusachtige zweminrichting doet denken. Wij worden verwelkomd door drie in somber zwart geklede gedaanten. Al pratend stappen wij gezamenlijk in de métro. En als wij even later om een feestelijk gedekte tafel zitten, vragen wij ons af hoe wij hier zo plotseling gekomen zijn. Wij voelen ons hier meteen thuis.

(Over de hele wereld, waar je ook komt, vormen de schilders één grote familie). Er heerst weldra een gezellige, warme sfeer en dan komen de tongen los.

Voor het eerst maken wij kennis met het smørrebrød (dunne sneedjes roggebrood met de meest wonderlijke belegfels), dat zo'n grote rol speelt in het leven van de Deen.

Aan tafel zitten Else Alsfelt, een charmante vrouw, haar man, Carl Henning Petersen, met zijn kalm en robuust voorkomen, Eyler Bille, een ernstige man met naïeve ogen, en de lange Erik Ortvad, die aan Fernand doet denken en die wij dan ook later als het enfant terrible van de Deense groep leren kennen. Nog dezelfde dag worden wij geconfronteerd met het werk van de Denen, dat wij nog slechts van reproducties kenden. In een groot paviljoen, tegenover het Österport-station hangen de schilderijen van onze vrienden. Het leven kent emoties, die altijd bijblijven en het eerste aanschouwen van die schilderijen gaf ons een dergelijke sensatie. Aan de wanden van dit paviljoen wordt bijna zonder uitzondering het bewijs geleverd van de vitaliteit van hun kunst. Hier worden horizonnen geopend op een betere toekomst en dat bepaalt juist hun waarde. Een grote blijdschap vervult ons, omdat wij in Denemarken mensen hebben gevonden, die jarenlang en onvermoeid de strijd aanboden tegen ieder formalisme, en wij waren vooral ook blij omdat wat zij gaven, onze verwachtingen overtrof.

Aan de reacties van het publiek bemerkten wij, dat de activiteit van de Deense groep zijn vruchten had gedragen en dat de mensen weer met werkelijk gespannen aandacht keken. De oude vooroordelen hadden zij weggegooid als oude, afgedragen hoeden en zij stelden zich nu weer helemaal open voor deze avant-garde kunst. De totale oplaag van de fraaie catalogus was al dagen vóór sluiting uitverkocht. En de pers wijdde er hele pagina's aan om deze expositie te prijzen. De Denen weten, en dat is hun kracht, dat de kunst niet een luxe, maar een logische en natuurlijke uiting van de geest is en dat zij ieder afzonderlijk slechts een onderdeel uitmaken van de maatschappij, die zij dienen door oprecht te geven wat in hen leeft en in alle mensen leeft, en dit voor een ieder zichtbaar te maken. Tak för derer billeder, kamarader!

CORNEILLE.

## Wat ziet U er in?

De E. G. stelt zich, zoals men weet, op het standpunt, dat de improvisatie een essentiële voorwaarde voor een vitale kunst is, en wijst daarom ieder aprioristisch compositie-beginsel van de hand.

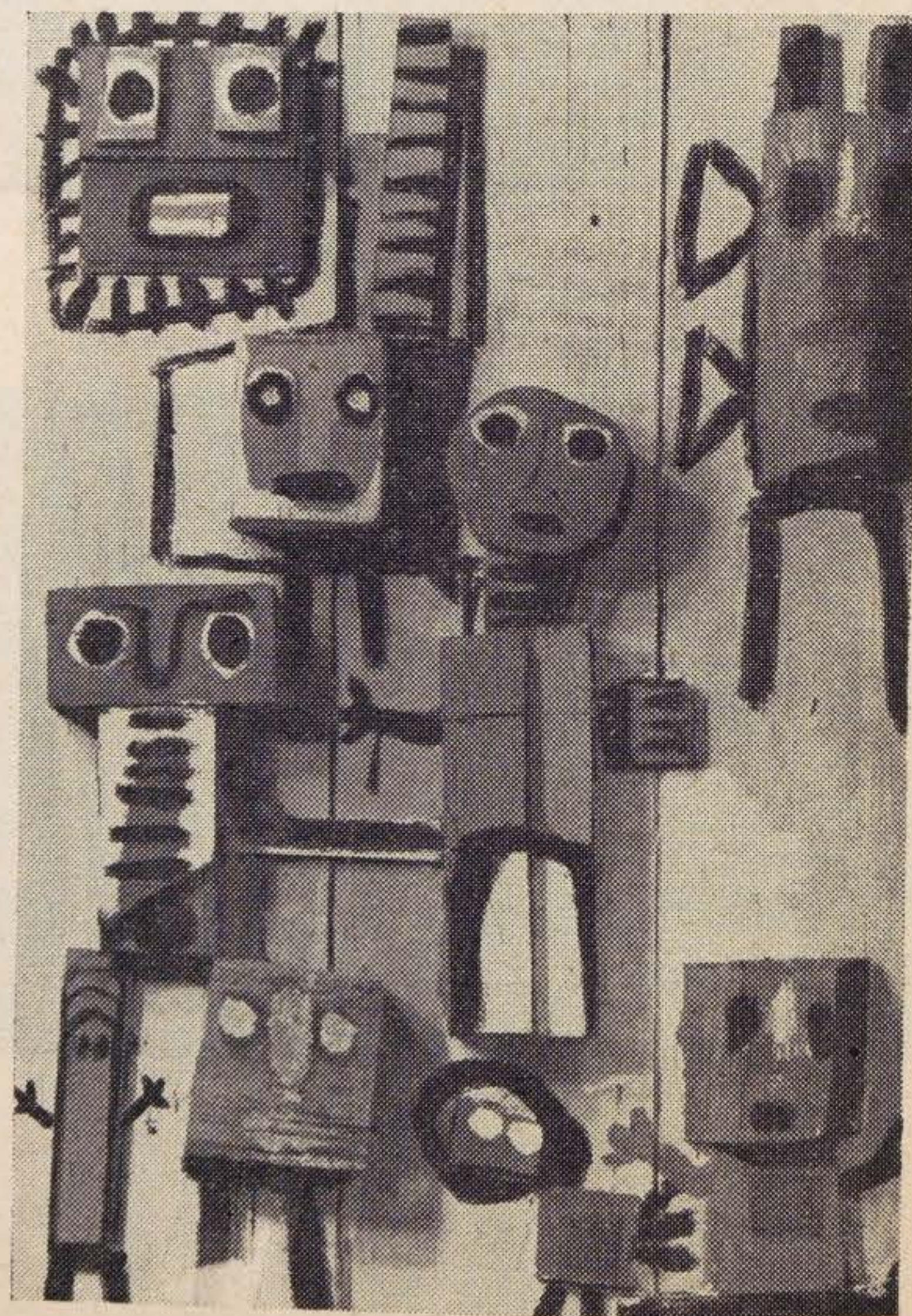
Ofschoon ons werk niet abstract is, weigeren wij om, in welke zin dan ook, de nabootsing te aanvaarden, als in strijd met dit improviserende karakter.

Ons werk is dus als een stroom, zonder begin en eind, en voert ons door alle gebieden van het onderbewustzijn, ons steeds opnieuw nog ongekende beelden openbarend. Op deze eigenschap zal ieder contact met dit werk moeten berusten, en omdat wij een vast geloof hebben in de scheppende fantasie als algemene kenmerkende eigenschap van de mens, zijn wij er zeker van dit contact tot stand te kunnen brengen.

In dit nummer treft u tien verschillende foto's aan, en onder iedere foto een titel, die voor de maker van het werk het beeld, de sfeer weergeeft, die dit werk bij hem oproept.

Wij weten echter uit ervaring, dat velen dit verband tussen beeld en titel niet zullen navoelen, maar in het werk dikwijls een andere zin zullen ontdekken dan de maker zelf deed.

Enerzijds omdat het ons interesseert wat anderen in ons werk zien, anderzijds om een onbevangen en onvooroordeeld erin binnen dringen te stimuleren, stellen wij een enquête in. Wij verzoeken allen zich bewust te maken welke betekenis iedere foto voor hem heeft, welk beeld het bij hem oproept, en de antwoorden op te zenden aan de redactie van ons blad. In het volgend nummer zullen de resultaten van deze enquête medege-deeld worden.



Karel Appel - „Vragende kinderen“  
(foto Melchers) (beschilderd hout)

## Les poèmes

*Les poèmes ne lisant pas de poèmes  
Elle ne lit pas de poèmes.*

*Pourquoi l'ai-je entreprise? Sans penser. Je t'aime donc  
je te suis, relevant comme mon col la joudre. Les cartes  
sont vieilles. Et je bat la campagne. Je te suis extrê-  
mement reconnaissante.*

*Déjà décoré de ses lèvres  
Je gagnerai la guerre.*

*La campagne bat leur plein. Nous saurons enfin si nous  
sommes amoureux pour aimer. A la lisière de la forêt,  
un arbre présente déjà les feuilles et les bancs nous  
sont publics.*

*Il suffirait  
qu'elle prenne du lait rouge  
et me donne du vin russe.*

*Elle se parfume avec mon nom, se coiffe avec le mien.  
Je lui volerai la mer comme une mouette. Les écureuils  
ont le complexe d'Isabelle, deux fois, beaucoup, encore et  
toujours. La rue où elle m'a dit bonjour rougit de ses  
maisons.*

*Elle finira bien  
par ne plus rien comprendre.*

*Si bien que le petit jour nous prendra par notre petit  
nom. La nuit a de ces tours que l'on devine à peine tant  
le château, par son propre plaisir distrait, se perd de vue.*

CHRISTIAN DOTREMONT.

## Lezers schrijven:

„Wat men dan toch wilde? Wel niets. Alleen een ontkenning.  
En ook dat niet eens. Een ontredde in een ontredde wereld.  
Een opstand der horden. Van de onder-kunstenaars. Een  
voorbijgaand iets dat met elke ontredde weerkeert. Zoals op dit  
ogenblik.”  
PRANGE, in „Vrij Nederland”

Voor de Übermensch Prange zijn zulke kleinigheden als een ont-  
redde, en een „opstand der horden” natuurlijk niets! Daarmede  
begint hij zich pas bezig te houden als zijn baantje van criticus in  
gevaar zou komen. - Red.

„De cultuur is het werk van de alleenstaande grote mannen, en  
de deelneming van de massa aan het geestelijk leven zou de vernietig-  
ing van de cultuur betekenen”.

ADOLF HITLER, Neurenberg 1936

Ook iemand, die bang was voor een „opstand der horden”! - Red.

„Want als het waar is dat een toekomstige samenleving reeds nu  
in vage omtrekken haar culturele aequivalenten vertoont, wie zal dan  
de oprechte en ernstige overtuiging durven tegenspreken van hen,  
die ons deze vage omtrekken schetsmatig voortekenen”

WIM KERSTEN in de „Waarheid”

Wel, dat zijn klaarblijkelijk zij, die geen enkele oprechte en ern-  
stige overtuiging hebben. - Red.

„Het kunstwerk wordt geboren uit het verbeeldingsleven van het  
volk”.

Charles Baudelaire.

„En om het volk als genie te aanvaarden, dat weiger ik hart-  
grondig.”

TH. KR. In de „Vrije Alkmaarder”.

Dat hoeft U ook niet, hoor! Het volk heeft de tijd, en zal na U  
nog wel een kansje krijgen. - Red.

„Vergeeft het ons Heren van Reflex, dat wij nog niet in staat  
zijn Uw geniale zielen te doorgronden. Wij zijn maar gewone mens-  
jes moet U denken”.

HANS VAN ASSUMBURG in „Op de Uitkijk”

Je zoekt het weer veel te ver, Hans! We zijn niet geniaal, we  
hebben geen zielen, en we vragen niemand ons te doorgronden.  
Maar was jij maar een beetje méér „gewoon mens”! - Red.

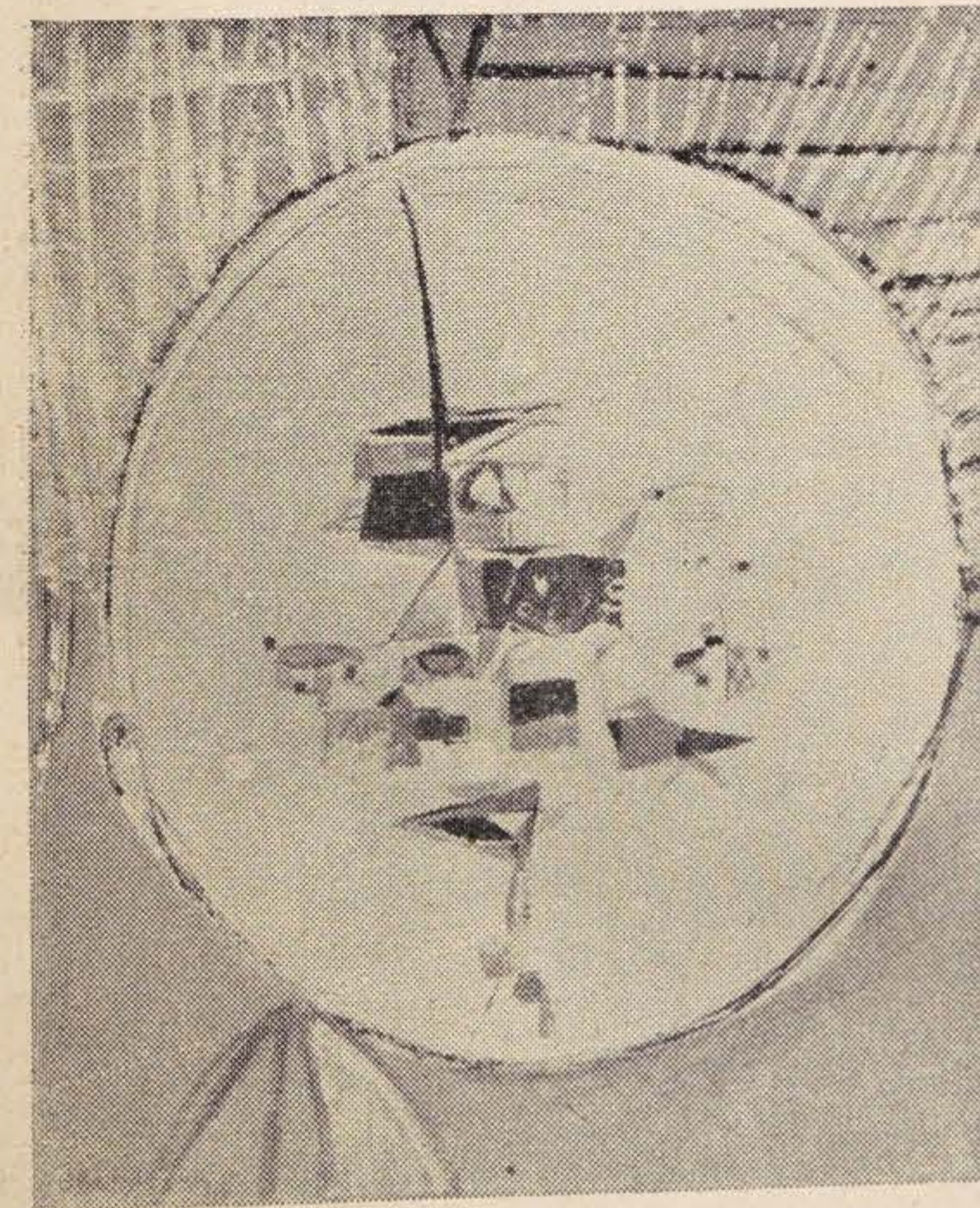
„... Uw manifest, maar meer nog het werk zelve heeft mijn volle  
belangstelling en heeft mij overtuigd hier te doen te hebben met een  
groep jonge, ernstig strevende en hard werkende kunstenaars, die  
een nieuwe wijze van uitbeelden zoeken en zich door geen enkele  
traditie of dogma laten beïnvloeden...”

JAN SLUYTERS

„De oude leeuw kan nog klauwen!” schreef de criticus Prange  
naar aanleiding van Jan Sluyters' 65ste verjaardag. Wel, dat moet  
hij dan nu eens aan den lijve ondervinden en wij danken deze leeuw  
hierbij voor de oorveeg aan de verwater en zelfingenomen critici,  
die deze woorden van een waarachtig artist betekenen. - Red.

## Inhoud van dit nummer

- Pag. 2: KRONIEK  
CONFERENTIE VAN PARIJS  
” 3: MINNEBRIEF AAN ONZE GEMARTEL-  
DE BRUID INDONESIA — gedicht door  
Lucebert  
” 5: CULTUUR EN CONTRA-CULTUUR —  
door Constant Nieuwenhuys  
” 6: ZWERFS — gedicht door Jan G. Elburg  
” 7: POEZIE IS REALITEIT — door Gerrit  
Kouwenaar  
” 9: BORRELPRAAK — door A. Roland Holst  
” 10: AUTHENTIEKE VOLKSMUZIEK — door  
Eugène Bran's  
” 12: ZEG HET WOORD — gedicht door Gerrit  
Kouwenaar  
” 13: RONDOM DE HOSTUDSTILLINGEN —  
DENEMARKEN — door Corneille  
” 15: LES POEMES — gedicht door Christian  
Dotremont



Eugène Brands - „Puur spiegelveld”  
(foto Melchers)

(schilderij)

*De strijd voor het schone*

**Is nimmer tevergeefs**

## Raman

Nw. Spiegelstraat 31  
Telefoon 31114

Spielatten  
Temperaverf Talens  
Kunstschildersartikelen

**Staat U hierbij terzijde**

*Jacques en Jacqueline*

dat is  
**De Jacht op de Jonggehuwden**  
ofwel  
**humor die aan de galg thuishoort**  
om kort te gaan  
**een nieuwe roman van**  
**FERDINAND LANGEN**

uitgegeven door

**DE BEZIGE BIJ TE AMSTERDAM**

en verkrijgbaar in iedere boekhandel voor f 4.90

### antiquariaat d'eendt

spuistraat 272 - amsterdam-c. - tel. 33239

**(alles over kunst, ook oude)**

bereidt de opening voor van een  
tentoonstellingsruimte onder de naam

**galerie canard**

### Gevraagd

voor het secretariaat van de  
EXPERIMENTELE GROEP

### Een schrijfmachine

(verouderd type geen bezwaar)  
in **ruil** voor een **schilderij** van  
één der schildersleden (naar keuze)

Foto Studio Melchers

Prinsengracht 845

Amsterdam - Tel. 39602

Portret fotografie

Kinder fotografie ●

Voor het fotograferen van

kunstvoorwerpen en het re-

produceren v. schilderijen ●

Reclame Fotografie ●

Drukkerij

**A. Reiman Jr.**

Jodenbreestraat 103

Amsterdam-C. Tel. 47669

**Al** Uw drukwerk